

THESES IX.

De existentia Dei revelata et ideo per fidem credenda.

“ Dei existentia non solum lumine rationis cognoscitur, sed etiam revelato verbo Dei promulgata est; quare eadem sicut sub una ratione est praecambulum fidei, ita sub alia ratione est veritas fidei, credenda propter auctoritatem Dei revelantis, cuius fidei actum neque impedit evidencia cognitionis rationalis, nec antecessio cognitionis Dei revelatoris, quae ad omnem formalem actum fidei naturâ prior et fundamenti instar supponitur. ”

I. In superiori thesi facta supernaturalia, prophetias adimpletas, conversionem mirabilem gentium, superna charismata, totam denique historiam supernaturalis providentiae consideravimus ut medium cognitionis Dei, quatenus ratio ipsa pro effectu sive potius effectuum complexu intentione maximo, extensione amplissimo causam postulat et causae perfectiones effectui respondentes, hocque sensu diximus universum supernaturale sicut naturale dici posse metaphorice doctrinam et locutionem Dei. Verum si tota illa obiectiva manifestatio supernaturalis p[re]e suo scopo immediato et secundum rationem maxime propriam spectetur, facile apparet, eam non solum metaphorice, ut est obiectiva manuductio ad cognitionem Dei, doctrinam esse et locutionem, sed sensu proprio constituere elementum internum verbi et revelationis Dei (1). Sunt enim facta illa supernaturalia regius quidam apparatus, quo verba ipsa ornantur ut verba Dei, sunt sigillum divinitatis, quo verba insigniuntur, et quo doctrina quae verbis proponitur, sistitur ut doctrina Dei, atque ita res et facta cum verbis unam Dei locutionem constituunt. Confer analysim actus fidei in Appendice ad

(1) Duplici modo ut obiectivum medium cognitionis Dei et ut elementum componens verbum revelatum Christi miracula considerat. Basilius ep. 235. n. 3. Postquam dixerat adversus Eunomianos, Apostolos ac discipulos non incomprehensibilem essentiam sed potentiam Dei ex Christi miraculis cognovisse, et iisdem miraculis fidem fuisse roboratam, subdit: “ Si dicis credentem etiam cognoscere; aio, per quae credit, per haec et cognoscit, vel vice versa per quae cognoscit, per haec et credit; cognoscimus autem Deum ex potestate (operante ad extra); itaque cognito credimus, creditum vero adoramus. ”

Tract. de Traditione. Ita *composita Dei locutio* in Scripturis ubique exprimitur. “ Salus initium accepit enarrari per Dominum..... contestante Deo signis et portentis Heb. II. 3. 4; si mihi non vultis credere, operibus credite Io. X. 38; Lazarus mortuus est, et gaudeo propter vos, ut credatis ” etc. Io. XI. 15. “ Fides enim nostra nisi auditu non constat et visu. ” ait s. Maximus (sive alius vetustus auctor serm. in Epiphan. n. 3. in Append. Opp. Ambros. serm. 10. ed. Maur.).

Locutio autem Dei veritatem non iam intellectui exhibet, ut eam in se intelligat; sed ut eam propter auctoritatem Dei revelantis fidei supernaturali credat. Huius igitur fidei obiectum (materiale) sunt ea omnia et sola, quae explicite vel implicite in Dei locutione enuntiantur. Atqui doctrina de existentia Dei multipliciter in verbo Dei continetur. Primo quidem ex natura ipsa locutionis continetur *directe* in quavis revelatione; deinde vero etiam enuntiatur *reflexe* et ex significatione verborum, sive cum se Deus ut aeternum, necessario existentem revelat Exod. III. 14. 15; Apoc. I. 4. 8; IV. 8. etc., sive cum praecipitur diserte: “ accedentem ad Deum credere oportet, quia est ” Heb. XI. 6. Hoc in Apostoli textu propter nonnullas theologorum dissensiones, qui hac in quaestione paulo aliter loquuntur, duo animadvertiscantur. a) Sermo ibi est de fide, quae sit fundamentum iustificationis, ut Concilium Tridentinum sess. VI. cap. 6. declaravit; adeoque non potest fides intelligi latiori sensu pro persuasione et notitia Dei aliunde quam ex revelatione derivata (cf. Propos. 23. inter damnatas ab Innoc. XI. anno 1679.). b) Ab Apostolo praecipitur fides in Dei existentiam, “ quia est ” ὅτι ἔστι, tamquam in veritatem distinctam ab aliis fidei articulis, cuiusmodi distinctus articulus est etiam illud, quod Apostolus adiungit, “ et (quia) inquirentibus se remunerat sit. ”

Ergo sine dubio existentia Dei continetur in verbo Dei revelato, et proponitur fidei supernaturali credenda.

II. Evidens Dei existentis demonstratio et cognitio procedens ex lumine rationis minime impedit, quominus intellectus lumine supernaturali fidei illustratus ac roboratus

ex voluntatis supernaturaliter excitatae imperio veritati eidem assentiatur propter auctoritatem Dei revelantis.

Licet enim a) obiectum materiale sit unum idemque, eius tamen cognoscibilitas duplex est, una ex mediata evidencia vel certitudine, quae demonstratione innotescit; altera ex divina testificatione. Per priorem veritas refertur ad rationem intelligenda, per posteriorem ad supernaturalem habitum fidei credenda. Unde consequitur, obiectum idem materiale sub illa ratione cognoscibilitatis, qua affectum est per auctoritatem Dei revelantis, esse quidem obiective certum non tamen evidens, atque adeo assensum in veritatem sub hac formalis ratione esse liberum; sub altera vero ratione cognoscibilitatis posse esse evidens, ac proinde assensum in veritatem necessarium ac independentem a libera voluntatis electione. Potest enim quispiam evidenter cognoscens Deum existere, non quidem negare existentiam Dei, negare tamen fidem in Dei existentiam, h. e. assensum in hanc veritatem propter auctoritatem Dei loquentis; quia Deum esse locutum, est quidem obiective certissimum, non tamen ita evidens, ut assensus vel dissensus non pendeat a libero voluntatis imperio. Hinc intelligitur, quomodo obiectum fidei sub formalis sua ratione, quatenus est obiectum fidei, sit "non apparenſ", ac proinde fides etiam in his, quae aliunde possunt esse et sunt evidētia, sit iuxta doctrinam Apostoli in ipso hoc loco traditam convictio (1) seu argumentum "non apparentium" ($\pi\rho\alpha\gamma\mu\alpha\tau\omega\ \acute{\epsilon}\lambda\epsilon\gamma\chi\circ\delta\omega\ \acute{\epsilon}\lambda\epsilon\pi\omega\mu\epsilon\nu\omega\omega$) Heb. XI. 1. Unde b) etiam principium elicētis in utroque assensu rationalis intellectionis ac fidei non eodem modo se habet; nam assensus rationalis poterit esse ex lumine mere naturali, assensus fidei supernatura-ribus viribus elicetur. Proinde c) assensus uterque tum formalis motivo, tum subiectivo elicente principio diversi est ordinis.

Atqui huiusmodi actus, qui referantur ad idem obiectum materiale sed sub ratione formalis diversa, in eodem homine

(1) S. Augustinus in Pauli textu constanter legit: "convictio rerum, quae non videntur" in Io. tract. 79; 95; 111; de peccator. merit. et remiss. I. II. n. 50. Cf. S. Th. de Verit. q. 14. a. 2.

sciente et credente nullatenus repugnant. « Fides et scientia sunt de eodem non secundum idem, et ideo unum non evacuat aliud... Fides autem non assentit propter rationem (demonstrantem rei veritatem in se), sed ratio ibi est sub fide et similiter scientia » Albertus M. in 3. dist. 24. a. 9. « In philosopho veniente ad fidem idem est scitum et creditum, sed scitum per comparationem ad rationem, creditum per comparationem ad primam veritatem, cui innititur propter ipsam; scitum est quantum ad speculationem, sed creditum quantum ad hoc, quod innititur primae veritati » Alexander Halens. 3. P. q. 68. m. 7. a. 3. « Dici potest quod, quando aliquis est sciens simul et credens, habitus fidei tenet in eo principatum, et ideo tali assensu fidei assentit ipsi veritati propter se ita, quod propter dicit rationem principaliter ipsum moventem (i. e. assentit propter auctoritatem Dei primae veritatis); assensu etiam scientiae assentit eidem propter rationem ita, quod propter non dicit rationem principaliter ipsum moventem... ita, quod unum sit principale, alterum subserviens » s. Bonaventura 3. dist. 24. a. 2. q. 3. Cf. Gregor. de Valentia in S. Th. 2. 2. disput. I. Puncto 4. §. 2; Suarez de Fide disp. III. sect. 9; Card. de Lugo de Fide disp. II. sect. 2; Card. de Aguirre Theol. s. Anselmi T. I. disp. VII. Quod pertinet ad s. Thomam, Card. Aguirre l. c. sect. 5. ostendere conatus est ex iis, quae leguntur 2. 2. q. 5. a. 1, scientiam visionis in patria dumtaxat esse eam, quacum Angelicus tradiderit fidem consistere non posse; hacque ratione eum probabiliter explicari posse, indicat etiam Card. de Lugo l. c. n. 59. Verum sententia Thomae 2. 2. q. 1. a. 4. 5. et de Verit. q. 14. a. 9. sane est contraria, nec in loco ad quem appellant ambo Cardinales, aliud docet, quam quod in Angelis in statu viae potuerit esse et fuerit fides, licet plures veritates et perfectius quam nos intelligerent; non tamen docet, de iisdem veritatibus, quarum in Angelis evidens erat scientia, simul et fidem fuisse, imo ipso in loco citato a Card. Aguirre 2. 2. q. 5. a. 1. sanctus doctor (in corp. ad finem) contrarium clare indicat. Fatemur ergo, nos in hac quæstione ad auctoritatem s. Thomae non posse appellare.

III. Quae hucusque diximus, de ceteris omnibus veritatis iis, quae tum lumine rationis tum revelatione cognosci possunt, aequa valent ac de existentia Dei. At in hac principe veritate difficultas est praeterea particularis, quomodo fide credi possit propter auctoritatem Dei loquentis, eo quod ipsum fundamentum actus fidei iam est cognitio eaque supernaturalis Dei existentis. Auctoritas enim Dei loquentis eatenus tantum me potest movere ad credendum, quatenus iam cognosco Deum existere, quae cognitio ipsa supernaturalis sit oportet, ut actus fidei sit supernaturalis. Dum ergo dico: « credo Deum existere, quia Deus infinite verax dixit se existere, » in ipso hoc motivo formaliter credendi iam existentia Dei affirmatur, nec potest mihi esse motivum credendi, nisi quatenus in eo existentiam Dei iam ut certam amplector.

a) Responsio indirecta ad hanc difficultatem obvia est. Si enim actus fidei excluderetur ex hac ratione, quod necessario iam ante actum fidei praesupponitur firmissimus assensus in existentiam Dei; consequens foret, non solum iis, qui per demonstrationem habent cognitionem existentiae Dei evidentem, sed absolute ex natura sua atque adeo omnibus fidelibus fidem in Dei existentiam esse impossibilem. Quod quam sit alienum a christianis auribus, nemo non intelligit. Christiani enim dum profitentur: « credo in Deum, » in animo habent, se credere in Deum simpliciter et non solum secundum mysteria et attributa, quae deinceps in symbolo adduntur. Vide Patrum explicationes in symbolum apud Greg. de Valentia l. c. Iam vero omnes fideles, dum dicunt: credo Deum existere, quia Deus infinita veritas hoc revelavit; in isto motivo formaliter propter quod credunt, iam existentiam Dei licet sibi solum certam et non evidenter firmissime tenent eodem modo, quo dicitur in obiectione. Si ergo, ut habet obiectio, repugnat assensus fidei in existentiam Dei, quia iam ratione prius supponi debet assensus firmissimus in eandem existentiam, quae in motivo formaliter sane includitur; nullus fidelis posset actu fidei credere existentiam Dei. Quod quidem nec s. Thomas concedit, nec quisquam dixerit Christianus.

b) Responsio directa petenda est ex analysi actus fidei, quam alibi dedimus. In omni actu fidei haec comprehenduntur implicite saltem et virtualiter velut elementa. Propositio immediate cognita vel evidenter vel obscure: si Deus loquitur, est infinite verax, qui nec falli potest nec fallere. Propositio altera: Deus hoc revelavit, e. g. Trinitatem divinarum personarum. Inspectis characteribus ac veluti sigillis divinis, quibus locutio ut verbum Dei se sistit, seu inspecta locutione cum omnibus suis componentibus (vide n. I.) intelligitur certo, licet non evidenter ita ut tollatur libertas, hoc verbum esse Dei. In utramque autem propositionem, quatenus est fundamentum (objecum formale) actus fidei, assensus non praestatur ex motivo auctoritatis Dei loquentis, seu quia Deus dixit, se esse infallibilem et se hanc talem veritatem e. g. Trinitatem revelasse; sed assentimur, quatenus veritas utraque in se ipsâ sistitur intellectui; nihilominus assensus uterque, dum ingreditur ipsum actum fidei, elicitor viribus supernaturalibus superadditis per gratiam intellectui ac voluntati, ut adhaesio firmitas sit, qualis oportet, supernaturalis et super omnia (vid. Card. de Lugo de Fid. disp. 1. sect. 6. et 7.). Denique assensus in ipsam veritatem propositam e. g. in Trinitatem personarum praestatur propter auctoritatem Dei revelantis, qui est actus fidei formalis elicitus firmitate assensionis supernaturali per vires gratiae elevantis, atque tum illustrantis intellectum tum potissimum moventis ac confortantis liberam voluntatem (1).

Iam si in hac analysi in locum propositionis: « Deus est trinus personis, » substituas hanc alteram: « Deus existit »; facile videbis, discrimen non esse in modo assensionis et in formaliter actu fidei, sed in materiali objecro dumtaxat, seu in veritate quae creditur. In prima et secunda ex tribus propositionibus affirmatur quidem implicite ipsa exi-

(1) Fides definitur a Clemente Alexandrino « voluntaria anticipatio et pietatis assensio » Strom. II. p. 362; et « animae libero arbitrio utentis rationalis assensio » Strom. V. p. 545. ἔχουσις προληψίς (in comparatione ad γνωστήν, quae « aedificatur in fide »), θεοσεβείας συγκατάθεσις. Ψυχής ἀντέξουσιου λογικη συγκαταθεσις.

stentia Dei; at ibi assensus non praestatur credendo propter auctoritatem Dei revelantis suam existentiam, sed eam *intelligendo* in facto obiectivo talis locutionis, quo Deus existens exhibetur intellectui; in *tertia* propositione affirmatur reflexe et explicite Dei existentia *ex motivo formalis verbi Dei infallibilis*. Unde in hoc fidei actu: «Deus infinita veritas revelavit se existere, propter eius ergo auctoritatem et ex reverentia erga illam pioque fidei affectu credo Deum existere,» est utique assensus duplex in Dei existentiam; sed modo et motivo diverso; prior implicitus et non propter auctoritatem dicentis, posterior qui est formalis actus fidei, explicitus et propter auctoritatem Dei loquentis; atque ita veritati, quam iam cognosco sub una ratione, assentior reflexe sub alia ratione, videlicet propter infinitam Dei loquentis auctoritatem, cui hoc supremum fidei et latriae obsequium a creatura sua debetur.

Intellectualis itaque et *supernaturalis* cognitio existentiae Dei supponitur actui fidei, quo *credimus* Dei existentiam propter auctoritatem Dei revelantis suam existentiam. Quia vero assensus in veritatem ex uno motivo non excludit assensum alium in eandem veritatem ex alio motivo diverso; ideo antecedens et supposita illa intellectualis cognitio non excludit formalem actum fidei in eandem Dei existentiam, qui praestatur ex debito absoluto obsequio creaturae rationalis erga supremam veritatem et auctoritatem loquentem. Ex hac porro obligatione absoluti obsequii erga supremam veritatem et auctoritatem petes respcionem, si quaeritur, quis sit scopus, quae necessitas vel utilitas huius fidei in existentiam Dei, si ea iam cognita supponitur, idque ex dictis cognitione elevata per gratiam.

SECTIO II.

DE MODO NOSTRAE COGNITIONIS, QUID DEUS SIT.

CAPUT I.

DE MODO COGNITIONIS DEI IN STATU VITAE PRAESENTIS

T H E S I S X.

Constans Patrum doctrina de mediata et analogica nostra cognitione Dei.

«Sicut capitalis error Eunomianorum saeculo IV. et V. in eo erat, quod Dei essentiam et *quid Deus sit*, a se perfecte comprehendendi iacentarent; eo autem ipso divinam naturam ideis non aliunde derivatis et analogicis, sed immediatis et propriis, ut in se est, intelligi supponebant: ita defensores dogmatis catholici in tota hac controversia non solum Deum a nobis comprehendendi negabant; sed ad dogmatis explicationem constanter etiam tuebantur, divinam essentiam non videri a nobis mentis intuitu in se ipsa, sed ex praecognitis perfectiibus creaturarum, et propterea notionibus analogicis cognosci, *quid sit*; idque non solum de cognitione mere rationali, sed etiam de cognitione quam ex revelatione hausimus, affirmandum esse.»

I. Quoad modum cognoscendi Deum in eo fuisse fastigium haereseos Eunomianorum, quod perfecte a se Deum divinamque essentiam *comprehendi* assererent, Patres scriptoresque ecclesiastici, qui cum illis ipsis manus conseruerunt, unanimes testantur, Basilius et Gregorius Nyssenus in suis adversus Eunom. libris; Gregorius Nazianzenus or. 27. n. 3; Epiphanius haeres. 76. T. I. p. 989. 990; Hieronymus in Matth. XI. 27. T. VII. p. 74; Chrysostomus in homiliis de incomprehensibili e. g. hom. II. n. 3; Theodoretus haeretic. fabul. 1. V. c. 3; Cyrillus Alexandrinus Thesaur. T. V. p. 200. «Ausus est homo dicere, Deum sic novi, ut ipse Deus se ipsum» Chrysost. l. c. «Erubescat Eunomius tantam sibi notitiam Patris et Filii, quantum alterutrum inter se habeant, vindicans. Quod si inde contendit et suam insaniam consolatur, quia sequitur (in textu Matth.), et *cui Filius voluerit revelare*, aliud est naturae aequalitate nosse, aliud revelatione» Hieronym. l. c. Hac autem in Eunomiana